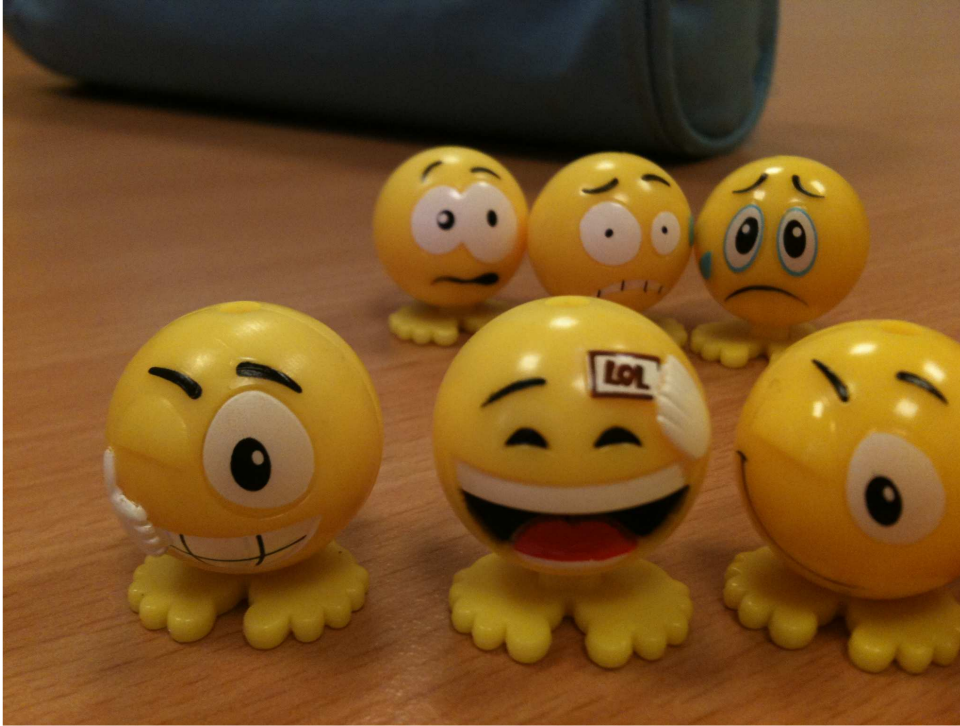
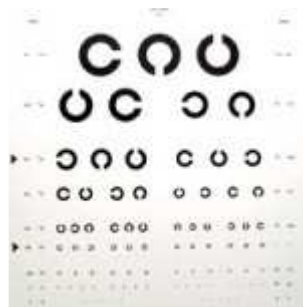

Armoede onder kinderen in Den Haag

Scherpstelling 2

**Signalen van de Diaconie van de
Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage**

Het kan gebeuren...

Het kan in een stad als Den Haag gebeuren dat een 'symbolische entree' van 50 cent voor een speelmiddag voor kinderen een te hoge drempel is voor kinderen om mee te doen. Wat voor de één een symbool is, is voor de ander een serieus probleem.

Het kan in een stad als Den Haag gebeuren dat een kind midden in een koude wintermaand op balletschoentjes naar school komt. En dat is niet om te dansen.

Het kan in een stad als Den Haag gebeuren dat een kerstpakket dankbaar in ontvangst wordt genomen om er een paar dagen lang een heel gezin van te eten te geven.

Armoede onder kinderen – een serieus probleem. De Diaconie van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage vraagt er uw aandacht voor.

Inleiding

In het werk in Den Haag dat gesteund wordt door de Diaconie van Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage (PGG) en uitgevoerd wordt door medewerkers van Stek – stichting voor stad en kerk – komen projectmedewerkers en vrijwilligers regelmatig in contact met kinderen en jongeren die in armoedige omstandigheden moeten leven. Deze brochure biedt behalve veel informatie dan ook ervaringsverhalen van deze werkers in de stad en van mensen die betrokken zijn bij andere organisaties die zich voor kinderen en jongeren inzetten. Zo wil de Diaconie aandacht vragen voor deze ernstige problematiek – de brochure eindigt dan ook met enkele aanbevelingen aan de gemeente Den Haag en aan de Haagse kerken.

De signaleringsbrochures van de Diaconie willen de vinger leggen op onrecht en ongelijkheid in de stad en meehelpen aan de verbetering van de leefomstandigheden van mensen aan de onderkant van de samenleving.

Bronnen

Verschillende gemeenten in ons land, waaronder de gemeente Den Haag, publiceren met enige regelmaat een 'armoedemonitor' of 'armoedesignalement'. Daarin wordt geregistreerd hoeveel inwoners van de gemeente op of net boven het bestaansminimum moeten leven. Dat minimum is dan het Wettelijk bestaansminimum. In deze publicaties wordt ook naar leeftijd gespecificeerd en zo krijgt de gemeente informatie over het aantal kinderen en jongeren die in armoedige omstandigheden moeten leven. In de grote steden zijn die aantallen aanzienlijk. Niet altijd worden daarin de kinderen meegeteld die in gezinnen van mensen zonder geldige papieren leven. De ramingen zijn daardoor eerder te laag dan te hoog. Landelijk publiceren het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) rapporten waarin de armoede in ons land gemeten wordt.

Meer specifiek over de leefomstandigheden van kinderen zijn de tweejaarlijkse publicaties van het Verwey-Jonker Instituut in Utrecht: *Kinderen in Tel*. Daarover later meer.

Algemene trends

Op dit moment leven in Nederland in gezinnen met lage inkomens ongeveer 327.000 kinderen in een situatie waarin er dagelijkse spanning is over het al dan niet kunnen voorzien in de eerste levensbehoeften. In Den Haag zijn er naar schatting 22.000. (Bron: *Stichting Leergeld*) Landelijk is het aantal kinderen in armoede gedaald van 7,22% in 2000 tot 4,97% in 2009. In 2010 is weer een lichte stijging te zien tot 5,22%. De geografische verschillen zijn groot en vast te stellen is dat de maatschappelijke tweedeling groeit. Het aantal kinderen van niet-westerse allochtonen dat in armoede leeft is ruim vier keer zo hoog als dat van kinderen in autochtone gezinnen. Van de totale bevolkingsgroep die op of onder de armoedegrens leeft is een derde 17 jaar of jonger (van de totale bevolking: een vijfde). Kinderen hebben doorgaans langduriger met armoede te maken dan volwassenen (Bron: SCP/CBS: *Armoedesignalement 2011*). Groepen kinderen met verhoogd risico op armoede zijn kinderen uit (grotere) eenoudergezinnen, kinderen uit huishoudens met een eigen onderneming als inkomensbron, kinderen uit westerse en vooral niet-westerse migrantengezinnen (bron: idem).

Armoede is niet alleen een kwestie van weinig geld, maar heeft vooral ook allerlei vormen van sociale uitsluiting tot gevolg. Kinderen die in armoede leven gaan minder gauw naar sportverenigingen, doen minder aan cultuur en muziek, gaan minder mee met schoolreisjes, kindervakantiekampen e.d.

Zomer 2012 verschenen voor de zesde keer de door het Verwey-Jonker Instituut verzamelde gegevens over de levensomstandigheden van jongeren (0-17 jaar) in Nederland. De gegevens hebben betrekking op de jaren 2009 en 2010. Het rapport heet *Kinderen in Tel*.

Die levensomstandigheden worden gemeten met behulp van verschillende indicatoren, op het terrein van onder andere gezondheid, criminaliteit, wonen in achterstandswijken, onderwijs en speelruimte. Het rapport meet op landelijk, provinciaal, gemeentelijk en zelfs op wijkniveau, zij het dat laatste niet in grafieken, maar in een overzichtskaart waaruit blijkt dat 'slechte' en 'goede' wijken soms vlak naast elkaar kunnen liggen, zoals dat in Den Haag duidelijk het geval is.

Veel kinderen van minima willen heel graag een schooltas met inhoud. Schrijnend vond ik de ontmoeting met een kind dat zonder geldige papieren in Nederland verblijft en er een half jaar lang niet in was geslaagd om schriften te krijgen. Hij maakt zijn opdrachten op A4'tjes die hij had verzameld bij een uitdeelpost van de Voedselbank of in winkels.

Onderzoek Leergeldkids,
Stichting Leergeld

In het algemeen zijn de levensomstandigheden van kinderen in Nederland de laatste twee jaar licht verbeterd. Dat zal door de langzame maar gestage doorwerking van de crisis de komende jaren anders worden. Het aantal kinderen in uitkeringsgezinnen neemt nu al toe. Het aantal kinderen met een indicatie jeugdzorg is in vijf jaar verdubbeld. Het aantal gemelde gevallen van kindermishandeling stijgt ook, maar dat is mede te danken aan een steviger 'vangnet' en betere aanmeldprocedures.

Den Haag

De gemeente Den Haag staat vierde op de lijst van gemeenten met het hoogste aandeel huishoudens met een laag inkomen (12%). Bron: CBS/SCP *Armoedesignalement* 2011.

Als het over de positie van kinderen gaat, staat de gemeente Den Haag wat de indicatoren betreft in 2009 vier keer in de top tien van 'slechtste' gemeenten, in 2010 is dat nog drie keer. Dit zijn de scores van Den Haag op de belangrijke indicatoren in percentages en de stand in de top tien van 'slecht scorende' gemeenten:

	<u>2009</u>	<u>2010</u>
Jeugdcriminaliteit	5,73% (1)	5,22% (2)
Kinderen in armoede	10,22% (6)	10,41% (8)
Achterstandsleerlingen	26,42% (4)	24,73% (4)
Voortijdige schoolverlaters	5,36% (5)	ca. 5,1%
Kinderen in achterstandswijken	38,77%	33,03%

Op dit moment leven in Nederland in gezinnen met lage inkomens ongeveer 327.000 kinderen in een situatie waarin er dagelijkse spanning is over het al dan niet kunnen voorzien in de eerste levensbehoeften. Voor deze kinderen bestaat er een reëel risico op sociale uitsluiting, omdat ze om financiële redenen niet of onvoldoende kunnen deelnemen aan activiteiten op school en in het sociaal-maatschappelijke leven. Zij staan vaak letterlijk aan de zijlijn. De huidige bestaande voorzieningen van gemeenten en particuliere organisaties zijn niet toereikend om al deze kinderen te helpen. We willen op een duurzame manier investeren in de participatie en ontwikkeling van deze kinderen, die zonder extra steun aan de zijlijn van de samenleving terecht dreigen te komen.

Stichting Leergeld.

In vrijwel al deze categorieën scoort Rotterdam het hoogst. Rotterdam staat dan ook bovenaan de lijst van tien 'slechtste' gemeenten wat de levensomstandigheden van kinderen betreft. Den Haag is tweede in 2009 en vierde in 2010.

In 2012 verscheen de laatste *Armoedemonitor* van de gemeente Den Haag, met cijfers over het jaar 2011.

De doelgroep voor het minimabeleid van de gemeente Den Haag bestaat in 2011 uit 55.046 huishoudens, ofwel 22 procent van de totale huishoudpopulatie. Dit zijn alle huishoudens met een inkomen tot 130 procent van het Wettelijk sociaal minimum. De monitor baseert de gegevens op inkomens tot 110 procent van het sociaal minimum.

Als we kijken naar de leeftijdsverdeling, blijkt dat het aandeel minima onder 65-plus huishoudens relatief het hoogst is. Van alle huishoudens in deze leeftijdscategorie leeft bijna een kwart van een inkomen tot maximaal 110 procent

Het aandeel huishoudens met laag inkomen met een niet-Nederlandse achtergrond ligt op 64 procent. In geheel Den Haag heeft 49 procent van de huishoudens een niet-Nederlandse herkomst.

Van de 104.102 kinderen die Den Haag in 2011 telt, groeien er 22.296 op in een huishouden met een minimuminkomen, dit is 21 procent van alle kinderen in de gemeente, evenveel als in 2009. Van alle kinderen die opgroeien in een eenoudergezin, leeft bijna de helft van een minimuminkomen (tot 110 procent). Ruim 83 procent van de minimakinderen woont in een huishouden met een buitenlandse herkomst. Bijna een kwart van hen heeft een Marokkaanse achtergrond.

Wijken in Den Haag

In 2009 stond Den Haag met liefst drie wijken in de top vijf van armste wijken van Nederland: Transvaal-Zuid (1 – 23,6%), Schilderswijk-West (4 – 21,3%) en Oostbroek-Zuid (5 – 21,3%).

Stond in 2008 een Haagse wijk nog bovenaan de lijst van voor kinderen 'slechtste' wijken (Moerwijk-Zuid), in 2010 is Den Haag met drie wijken in de top tien vertegenwoordigd. De wijk Huygenspark (tussen station Den Haag HS en het centrum) op plaats 3, de aangrenzende Schilderswijk-Noord op plaats 6 en Oostbroek-Zuid bij het Zuiderpark, grenzend aan Transvaal op plaats 8. Moerwijk-Zuid staat nu op plaats 15. Bron: *Kinderen in Tel*.

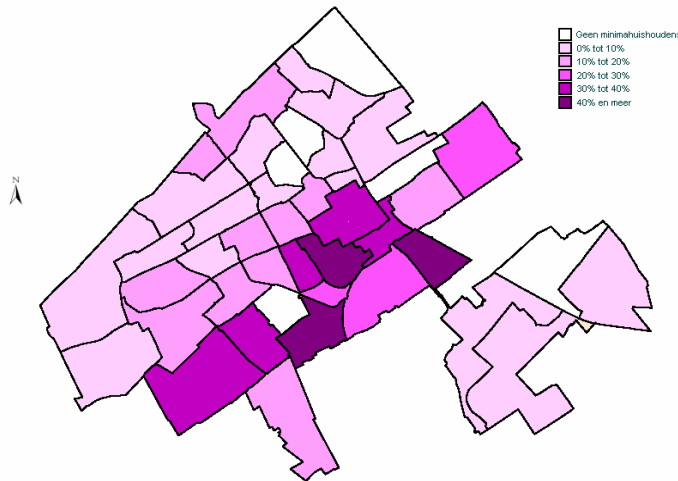
In de top honderd is Den Haag met 13 wijken vertegenwoordigd, in 2008 waren dat er nog 18. De lijst van Haagse wijken in de top honderd:

Hoe armer, hoe valer

Er kwam een meisje met een soort balletschoentjes midden in de winter op school. Ik zeg tegen haar: 'Jij bent je balletschoentjes vergeten uit te doen.' Maar zij zegt: 'Nee hoor, dit zijn mijn nieuwe schoenen.' Ze zijn voor 1 euro op de markt gekocht. Aan kleren en schoenen zie je vaak de armoede, hoewel ouders er wel een eer in stellen dat hun kinderen goed voor de dag komen. Ongezond eten zie je ook veel: goedkope energydrinkjes, slecht ontbijten, makkelijk weg te happen koeken. En ik zie het aan de gezichten. Hoe armer hoe valer, hoe zwart je ook bent. Echte honger kom ik niet tegen. Van criminaliteit merk ik niet veel, maar op de Krugerschool moeten wel alle ruimten worden afgesloten en dat is niet voor niets. De kinderen maken veel criminaliteit mee op straat, tot schieten en steekpartijen aan toe.

Elly Mos, spelbegeleidster van de Spiegelkamer, in de Zeeheldenbuurt en in Transvaal.

Huygenspark, Schilderswijk-Noord, Oostbroek-Zuid, Moerwijk-Zuid, Zuiderpark, Schilderswijk-West, Morgenstond-Zuid, Spoorwijk, Transvaal-Zuid, Zuidwal, Moerwijk-Oost, Laakkwartier-Oost en Binckhorst,

De voor kinderen 'beste' Haagse wijk is Van Stolkpark en Scheveningse Bosjes (op plaats 3137). Er zijn in Nederland in totaal 4038 wijken. De 'slechtste' wijk in Nederland voor kinderen ligt in 2010 in Leeuwarden.

Wanneer we kijken naar de verdeling over de wijken, dan is te

zien dat er relatief veel minima wonen in de wijken Schildersbuurt, Transvaalkwartier en Moerwijk. Op het kaartje hebben de wijken met de meeste armoede onder kinderen een donkere kleur.

(Bron: *Armoedemonitor 2010* Den Haag)

Ervaringen van de Kinderwinkel

Willeke Eikelenboom werkt en Jan-Willem van Tienhoven werkte (tot februari 2012) in de Kinderwinkel als respectievelijk tiener- en kinderwerker. De Kinderwinkel biedt de hele week door activiteiten aan voor kinderen en tieners tot 15 jaar oud. In *Kinderen in Tel 2010* wordt Moerwijk-Zuid genoemd als de slechtste wijk voor kinderen in Nederland. De Kinderwinkel ligt in een aangrenzende wijk. De twee werkers vertellen over hun ervaringen met armoede onder kinderen.

'Van ongeveer de helft van de kinderen die de Kinderwinkel bezoeken kun je aannemen dat ze onder armoedige omstandigheden opgroeien.

Kernwoorden zijn behalve geldgebrek: verwaarlozing, isolement, vale, ongezonde gezichten, slechte kleding, criminaliteit. Er zijn veel slechte woningen in de wijk en er is veel leegstand, van winkels, maar ook van woningen.

Jongere kinderen spreken opener over armoede dan tieners. Tieners houden graag een beetje de schijn op, schamen zich, het is hun eer te na. Jongere kinderen vinden het niet erg om aan te geven dat hun nieuwe schoenen van de weggeefwinkel komen.'

Er zijn een paar indicatoren voor armoede:

- er is regelrecht *geldgebrek*. De (symbolische) toegangsprijs voor de woensdagmiddaginloop bedraagt in de Kinderwinkel 50 cent. Dat is voor sommige kinderen een beletsel om te komen. Bij vakantieactiviteiten die

meer dan 5 euro kosten, haken veel kinderen af. Weinig kinderen kunnen lid worden van een sportvereniging.

- er is soms *honger*. Op zondag zijn de koekjes in de Marcuskerk op en zijn de boterhammen op de Kinderbijbelclub niet aan te slepen. Het vermoeden bestaat – je merkt het ook op de basisscholen – dat nogal wat kinderen 's ochtends zonder eten de straat op worden gestuurd. En als ze wel eten, verslingeren ze zich aan energydrinkjes (voor 40 cent bij de Turkse bakker) en patat. Het is hun aan te zien. Na het tienerrestaurant, elke donderdag, mag het overgebleven voedsel mee in plastic bakjes. Alles gaat weg. 'Voor mijn moeder', zegt er een. Er is een grote toename van de belangstelling voor kerstpakketten. Ze worden in de meeste huishoudens zeer gewaardeerd om het voedsel dat erin zit.

- er is in de wijk veel *criminaliteit*, ook van jongeren. Ook de Kinderwinkel heeft ermee te maken. Onrustige vrijdagavonden, ruiten bekogeld met eieren of ingetikt. In de Kinderwinkel steelt het ene kind wel eens van een ander. Gelukkig niet zo vaak. Soms zie je kinderen die geen cent te makken hebben ineens met een Blackberry lopen en dan vraag je je wel eens af waar ze dat van doen. De jeugdcriminaliteit is de laatste vijf jaar toegenomen. Er is een toename van bendege drag. Om dat goed vast te stellen moet je nog vaker bij ouders langs.

- er is *huiselijk geweld*. Willeke Eikelenboom heeft het laatste jaar in zeker drie gesprekken op De Bank – als 'vertrouwenspersoon' op de P.

Oosterleeschool – er iets over gehoord. Maar ook in de Kinderwinkel pik je er wel eens signalen van op. Zelfs op zondag. Jan-Willem van Tienhoven vertelt uit de Bijbel het verhaal van de Ark van Noach en vraagt de kinderen of ze ook wel eens plek nodig hebben om te schuilen en waar ze dan heen gaan. 'Naar de Kinderwinkel of naar school', zegt er een, 'voor als mijn ouders ruzie maken'.

- er is *eenzaamheid en isolement*.

Eenoudergezinnen van wie de moeder heel hard moet werken om een inkomen bij elkaar te krijgen. De kinderen zijn vaak alleen.

- ook *leerachterstanden* komen we tegen, bijvoorbeeld bij de huiswerkbegeleiding.

Ervaringen van Kariboe Bibi

Kariboe Bibi – centrum van en voor sub-Sahara Afrikaanse vrouwen in Den Haag – houdt domicilie in de Oase, Van Meursstraat 1 (Spoorwijk). Projectleider Lérina Kwamba

onderhoudt met enkele tientallen vrijwilligsters contact met zo'n 200 vrouwen uit diverse Afrikaanse landen. Het merendeel van deze vrouwen heeft geen geldige papieren. Vier van de vijf vrouwen hebben kinderen.

'De kinderen groeien vaak op in moeilijke omstandigheden, zeker als hun moeder ongedocumenteerd is. Als er een vader is, dan bemoeit die zich zelden met de kinderen. De schuldenproblematiek is vaak enorm. Mannen verlaten vrouwen en zadelen de vrouwen op met hun schuldenlasten. De moeders moeten vaak werken en het kost hun grote moeite om hun kinderen te geven wat ze nodig hebben. Dat kinderen het slecht hebben, zie je vooral aan hun kleren en hun verdere uiterlijk. Hygiëne houdt te wensen over en soms zijn ze gewoon vies. Ik heb enkele gevallen meegemaakt van kinderen die thuis geen gas hebben en zelfs geen elektriciteit – en dat in de koude januarimaand.

Je merkt de armoede aan de manier waarop kinderen eten als er bij ons een lunch is. Die vallen gewoon aan en willen eigenlijk alles in één keer. Het is naar om te zien. Ze eten en drinken thuis meestal ook, maar weinig en vaak slecht: vet en snel. Als we hier Afrikaanse kookworkshops hebben, zijn de kinderen de gretigste eters. Ze krijgen dan in elk geval iets dat vers en lekker is.

Ik ken één gezin waar het gas al een jaar is afgesloten. Ze koken op een plaatje en kruipen als het koud is bij elkaar in één kamer om het warm te krijgen. Die kinderen zien er slecht uit.

Lérina Kwamba van Kariboe Bibi

Kinderen in armoedige omstandigheden gedragen zich vaak onderdanig, hebben weinig zelfvertrouwen, je kunt moeilijk met hen communiceren. Hun ouders schamen zich en verbieden hun kinderen om erover te praten.

Er zijn problemen met de gezondheid van de kinderen. Toen het zo koud was in januari, waren bijna alle kinderen snotverkouden.

Fietsen en computers – die zijn erg nodig. Fietsen geeft je bewegingsvrijheid en je kunt nog eens iets vervoeren. Met een fiets

kun je naar de middelbare school waar je heen wilt. We zouden eens wat meer moeten organiseren om fietsen te ritselen. En computers heb je vaak nodig voor je huiswerk. We hebben hier huiswerkbegeleiding en die voorziet in een behoefte.'

Ervaringen van Stichting Leergeld

De landelijke Stichting Leergeld telt 68 plaatselijke organisaties, waaronder Stichting Leergeld Den Haag, waarvan Anita Schwab sinds 2½ jaar office-manager is.

Stichting Leergeld bestaat 12 jaar. De Stichting houdt zich vooral bezig met het bestrijden van maatschappelijk isolement van kinderen uit arme gezinnen. Dat doet zij:

- door sportkleding en -attributen voor kinderen ter beschikking te stellen; hoe belangrijk het is dat kinderen in verenigingsverband aan sport kunnen doen is nauwelijks te overschatten.
- door materiaal ter beschikking te stellen voor kinderen om hun cultureel isolement te doorbreken, zoals muziekinstrumenten.

- door pc's ter beschikking te stellen, zodat kinderen huiswerk kunnen doen en werkstukken thuis kunnen maken.
- door fietsen aan te bieden, zodat de schoolkeuze ruimer is en het dure openbare vervoer kan worden vermeden.
- met materiaal voor op school, zoals attributen, schooltassen e.d. of met geld om kinderen in staat te stellen mee te gaan met schoolreisjes e.d.

Een speciaal project is Jarige Job, begonnen bij Stichting Leergeld Rotterdam en in 1½ jaar over het hele land uitgerold. Kinderen van Voedselbankcliënten krijgen via hun ouders van Jarige Job een pakket waar van alles in zit om er je verjaardag mee te vieren: traktaties voor op school, slingers, taart, speelgoed en een klein cadeautje. In Den Haag gaan per jaar 675 verjaardagspakketten naar de Voedselbank. Elk pakket kost 21,50 euro – en er wordt scherp ingekocht. Ze worden naar de Esloo praktijkschool in Laak gebracht en daar worden de spullen door kinderen ingepakt, waarna ze naar de uitdeelpunten worden gedistribueerd. Ouders krijgen ze dan om aan hun kind te geven, zodat er geen stigmatisering optreedt. Voor elke leeftijdsgroep wordt een apart pakket gemaakt, verjaardagspakketten op maat dus.

'Leergeld krijgt geld van de gemeente Den Haag, van fondsen en particulieren. Daarnaast is er sprake van sponsoring en kortingen van het bedrijfsleven: van elk verkocht perentaartje van Albert Heijn ontvangt Leergeld bijvoorbeeld een bepaald bedrag. De inhoud van de schoolpakketten, maar ook van die van Jarige Job (zie hiernaast), wordt met zorg en korting samengesteld. Leergeld Den Haag heeft 1 miljoen euro omzet

per jaar. In 2011 zijn 8064 voorzieningen aan kinderen verstrekt. Er werken zes parttime krachten, er zijn 10 vrijwilligers en 12 stagiairs. Bekendheid verwerft Leergeld door eigen publiciteit en bekendheid op scholen, bij de verstrekking van de Ooievaarspas en bij sportverenigingen. Het aantal aanvragen is al aanzienlijk, dus de publiciteit houden we sober.'

Anita Schwab: 'Armoede is beter bespreekbaar dan vroeger, zij het niet overall. Docenten brengen het bijvoorbeeld in hun klassen nauwelijks ter sprake. Hulpverleners hebben er vaak meer moeite mee om het woord in de mond te nemen dan de betrokkenen zelf. De doelgroep spreekt er openlijk over, ook de kinderen. Dat blijkt uit een onderzoek dat kinderen zelf hebben gedaan onder arme kinderen. Of het bij oudere kinderen ook zo is, weet ik niet. Zo'n onderzoek zouden we in die doelgroep ook eens moeten laten houden.

Ik vond de uitkomsten van het onderzoek van de Leergeldkids (maart 2012) in zekere zin wel confronterend voor mij en voor iedereen die vindt dat we het in ons land wel goed geregeld hebben. Als je dan leest dat sommige kinderen regelmatig eten en kleren al luxe vinden, schrik ik daar wel van. Een jongen die de schoenen van zijn broer draagt, twee maten te groot – het zijn de enige schoenen die hij heeft. De onderlinge solidariteit

is soms ontroerend. Ik ging met een groepje kinderen naar C&A waar ze elk voor 50 euro kleren mochten uitzoeken. "Mogen het ook schoenen zijn?" vroeg een jongetje. Ik betwijfelde of je voor dat bedrag goede schoenen kon kopen, maar de andere kinderen zeiden: "Als ze duurder zijn, doen wij wel 2 euro minder." Dat vind ik mooi. Als we kleren inkopen, doen we dat natuurlijk tegen een goede prijs, maar wel verantwoord. We kopen geen kleren bij textielreuzen die hun kleren inkopen uit landen met veel kinderarbeid. Dat zou een verkeerde variant van *Kinderen voor Kinderen* zijn.'

Anita Schwab vindt het gemeentelijke armoedebeleid behoorlijk goed. De cijfers van het SCP laten zien dat het beter gaat dan in andere grote steden. Maar er zijn wel donkere wolken als gevolg van de crisis en de bezuinigingen. 'Vroeger hadden bijvoorbeeld mensen die moesten leven van maximaal 130% van een bijstandsuitkering in Den Haag recht op een Ooievaarspas. Dat maximum gaan ze volgend jaar terugbrengen tot 110%. Dat betekent concreet dat een kwart van de mensen die nu een Ooievaarspas hebben vanaf 2013 die niet meer kunnen gebruiken. Die krijgen dan bijvoorbeeld de contributie voor de sportverenigingen van hun kinderen niet meer van de gemeente. Dat zouden wij dus moeten opbrengen en ik heb berekend dat dat ons 385.000 euro per jaar gaat kosten. Ik weet niet zo goed waar we dat vandaan moeten halen.'

Het landelijke cijfer van vier keer zo veel arme kinderen van niet-westerse allochtonen als van autochtone Nederlanders klopt ook voor Den Haag. Kinderen van mensen zonder geldige papieren zijn vaste klant bij Leergeld. Schwab: 'Alle kinderen moeten onderwijs volgen, dus via de scholen bereiken we in principe iedereen, ook die van de ongedocumenteerden. "Vogeltjes" noemen we ze; zij kunnen niet profiteren van een Ooievaarspas. We hebben ze dit jaar een kampweek aangeboden, bij een bij hen passende organisatie. Ze vonden het geweldig. Wat me bij deze kinderen wel opvalt, is hun ja-en-amengedrag. Deze groep kinderen

De Stichting Leergeld heeft een Monopolyspel ontwikkeld om latente behoeften van kinderen uit minimagezinnen bespreekbaar te maken. De dagelijkse omgeving van kinderen is op het speelbord in acht leefwerelden ingedeeld: thuis, school, vrije tijd, stad, voeding, verzorging, vriendjes en natuur. De categorie 'thuis' bijvoorbeeld bestaat uit een tv, een pc en een bed met daarbij behorende aanschafprijzen. De keuzen die de kinderen met hun geld maken geven aan wat zij belangrijk vinden. Zo scoren voedsel, schoolspullen en kleding hoog.

probeert zich overmatig aan te passen, zijn superbeleefd, op het schijnheilige af.'

Enkele aanbevelingen

We sluiten af met enkele aanbevelingen om het lot van kinderen die in armoede leven bespreekbaar te maken en hun situatie te verbeteren, aanbevelingen aan 'de politiek' en aan 'de kerken'.

Aan de gemeente Den Haag:

1. Vergeleken met andere grote steden is de armoedebestrijding van de gemeente Den Haag effectief gebleken, gezien de gestage terugloop van het aantal arme gezinnen tot 2009. Als de vooruitzichten niet bedriegen is die trend in 2010 omgebogen naar een nieuwe toename. De gemeente moet zich daarvan bewust zijn en op de doorwerking van de economische crisis anticiperen.
2. Het zou goed zijn als de gemeente Den Haag in haar armoedebeleid bijzondere aandacht schenkt aan de armoede onder kinderen. Kinderen worden langduriger blootgesteld aan armoede dan volwassenen en dragen hun ervaringen daarna lang met zich mee. Daarbij hebben kinderen zelf weinig tot geen (legale) mogelijkheden om hun omstandigheden te verbeteren.
3. De gemeente Den Haag zal bij de onderbouwing van haar armoedebeleid ermee rekening moeten houden dat een deel van de armoede onder kinderen onzichtbaar is. In de meeste statistieken worden mensen zonder geldige papieren ('ongedocumenteerden') en hun kinderen niet meegenomen. Het verplichte onderwijs biedt de mogelijkheid een reëler beeld van de omvang van het probleem te krijgen.
4. De verlaging van de inkomensgrens voor de Ooievaarspas brengt ook veel kinderen in de problemen, zoals bij de contributies voor sportverenigingen. Het belang van participatie van deze jongeren in sportieve en culturele activiteiten valt moeilijk te overschatten. Een herziening of intrekking van het overheidsbesluit over de verlaging van de norm naar 110% van het wettig bestaansminimum zou een welkome bijdrage aan de armoedebestrijding zijn.

Aan de kerken:

5. Het is goed dat de Haagse kerken zich bewust zijn van de ernst en de omvang van het probleem van armoede onder kinderen. Het is goed dat zij zich laten informeren door mensen van organisaties die zich hiermee bezighouden, zoals de door de eigen Diaconie ondersteunde projecten. Het is zinnig om dergelijke projecten financieel te ondersteunen en in informatie en voorbeden de problematiek aan de orde te stellen.

6. Kerken zouden ook themadiensten of thema-avonden kunnen organiseren over de problematiek van armoede onder kinderen en daarbij deskundigen betrekken. Zij zouden samenwerking met de Diaconie en Stek kunnen zoeken om in de eigen omgeving een diaconaal project voor kinderen te starten. Dat geldt in het bijzonder voor kerken die betrokken zijn bij uitdeelpunten van de Voedselbank.

7. Kerken zouden hun eigen netwerken op wijk-, stedelijk en landelijk niveau kunnen benutten om een bijdrage te leveren aan de bestrijding van armoede onder kinderen in ons land, door middel van speciale collecten en landelijke manifestaties.

Adressen en links

Landelijk zijn de volgende organisaties van belang voor informatie over armoede onder kinderen.

Het **Sociaal en Cultureel Planbureau** (SCP) verzamelt jaarlijks samen met het CBS gegevens over armoede in Nederland, het *Armoedesignalement* (tot 2010 Armoedemonitor). www.scp.nl.

Het **Centraal Bureau voor de Statistiek** (CBS) werkt samen met het SCP aan het jaarlijkse *Armoedesignalement*. Zie boven. www.cbs.nl.

Het **Verwey-Jonker Instituut** in Utrecht verzamelt statistische gegevens over de leefsituatie van kinderen en jongeren in Nederlandse gemeenten. Het instituut publiceert om het jaar het databoek *Kinderen in Tel*, waarin de gegevens opgesomd worden. www.verwey-jonker.nl en www.kinderenintel.nl.

Het **Nederlands Jeugdinstituut** heeft een dossier gemaakt: *Armoede in gezinnen* met veel informatie over de effecten van armoede op kinderen in gezinnen. Het dossier wordt regelmatig geactualiseerd. www.nji.nl.

Verschillende gemeenten in ons land publiceren regelmatig een **Armoedemonitor**. De laatste stand van zaken in Den Haag werd gepubliceerd in 2012 met gegevens over het jaar 2011. www.denhaag.nl.

Landelijke organisaties die zich specifiek met kinderen in minimagezinnen bezighouden zijn Unicef Nederland, Jantje Beton en de Nederlandse tak van Defence for Children, die zich inzet voor kinderen van ongedocumenteerden.

De tekst van het **Verdrag inzake de Rechten van het Kind**, door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties aangenomen in 1989, is te downloaden van www.kinderrechten.nl.

Plaatselijk zijn de volgende organisaties van belang:

De Kinderwinkel, voor kinderen en jongeren in Moerwijk, in samenwerking met de Marcuskerk.
Van Baerlestraat 113-115. 2533 LK Den Haag, tel. (070) 388 17 58.
W www.moerwijker.nl/kinderwinkel
E weikelenboom@steknet.nl
E pdoorn@steknet.nl

Kariboe Bibi, centrum van en voor Afrikaanse vrouwen en hun kinderen.
Van Meursstraat 1, 2424 XN Den Haag, tel. (070) 393 11 07.
W www.kariboebibi.nl
E kwamba@steknet.nl

De Spiegelkamer, spelbegeleiding voor kinderen met problemen thuis of aanpassingsproblemen in de klas, in Transvaal (Paul Krugerschool) en de Zeeheldenbuurt (Spiegelschool).
W www.steknet.nl
E emos@steknet.nl

Den Haag Wereldhuis, informatie- en adviescentrum voor migranten zonder geldige papieren, Aklil Getachew (Stek), Dianne Knijff (VluchtelingenWerk).
E dhwereldhuis@steknet.nl

Stichting Leergeld Den Haag, onder het motto 'alle kinderen gelijke kansen' erop gericht om kinderen uit minimagezinnen zoveel mogelijk te laten deelnemen aan sociale activiteiten.
Newtonstraat 4 V, 2562 KR Den Haag, tel. (070) 360 13 37.
W www.leergelddenhaag.nl
E info@leergelddenhaag.nl

Stek/Diaconie PGG
Parkstraat 32
Postbus 371
2501 CJ Den Haag
T (070) 318 16 16
W www.steknet.nl en www.diaconiedenisdenhaag.nl
E info@steknet.nl

Via deze organisaties kunnen mensen die zich inzetten voor ondersteuning van kinderen in armoedesituaties aan alle nodige informatie komen.

Colofon

Deze brochure is gebaseerd op algemeen toegankelijke informatie, op de in de tekst genoemde bronnen en op gesprekken met Haagse deskundigen: Willeke Eikelenboom (jongerenwerker) en Jan-Willem van Tienhoven (kinderwerker tot februari 2012), beiden van de Kinderwinkel, Elly Mos, speltherapeute, project de Spiegelkamer in Transvaal en de Zeeheldenbuurt, Lérina Kwamba, projectleider Kariboe Bibi, centrum van en voor Afrikaanse vrouwen (en hun kinderen), en Anita Schwab, office-manager van Stichting Leergeld Den Haag.

De tekst is geschreven door Willem van der Meiden, communicatieadviseur van Stek, in opdracht van de Diaconie van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage.

© Stek – stichting voor Stad en Kerk
Foto's: Rogier Chang, Elly Mos

Den Haag, augustus 2012

Diaconie van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage